

в усіх сферах діяльності її носіїв, у першу чергу, в комунікативній діяльності та комунікативній поведінці.

Список використаних джерел:

1. Семенюк О.А. Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації. Навчальний посібник для студ. вищих навч. закл. Київ: Ін Юре, 2009. 276 с.
2. Семенюк О.А. Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації. Навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 240 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-30>

Сібрुक А. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та культури,
Національний авіаційний університет*

Коваленко А. В.

*студент 4 курсу,
Національний авіаційний університет*

СУРЖИК ЯК ЯВИЩЕ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Чистота мовлення як одна з його комунікативних ознак досягається тоді, коли мовлення нормативне і всі його елементи (фонетико-орфоепічні, лексичні, фразеологічні, граматичні, стилістичні) є літературними. Крім лінгвістичних параметрів, ознак мовленнєвої чистоти, важливими є і позамовні чинники (духовний стан людини, її розумово-почуттєва діяльність, рівень виховання).

Суржик – одна з найголовніших проблем чистоти сучасної української мови, її гамартія, те, що її руйнує. На жаль, він є частиною сьогоденної реальності, але кожному з нас потрібно уникати його застосування. Це явище потрібно трактувати як хворобу, яку треба лікувати. Ця хвороба виникла внаслідок довгої міжкультурної комунікації між Україною та Росією.

Під час проведення дослідження ми проаналізували історію та походження суржику в Україні, спробували дослідити причини складності викорінення суржику з сучасної буденності української мови, розглянули конкретні приклади найчастіших проявів суржику,

сформували основні методи для боротьби та подолання суржику в українській мові.

Образна мотивація лінгвістичного терміна доволі прозора та прозаїчна: суржик – суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса тощо; борошно з такої суміші; елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно. Така ж змістово безбарвна мотивація суржикової посестри – білоруської трасянки: «суміш сіна з соломомою для годування худоби». Проте зовсім не зерново-борошняний фактор визначив біографію цього слова-поняття, а людський. Він перебуває на периферії й негайно при вимовлянні слова вголос у свідомості не спливає, але відзначений у Бориса Грінченка: «Человек смешанной расы. *Се суржик: батько був циган, а мати дівка з нашого села*» (2). Так, саме антропоморфна семантика дала відчутний імпульс для метафоричних парадигм і оцінок, що в той чи інший спосіб здатні модифікувати поняття «нечиста мова». Існування в Україні прізвища Суржик (потомок шлюбу представників різних рас) – переконливе свідчення стійкості людського, а отже емоційного фактора в побутуванні слова.

Ті, хто більш-менш прихильно ставиться до суржикової мови, схильні вважати її територіальним діалектом. Хто ці прихильники кровозмісного покруча? Ті, для кого показова психологія «тутешніх»: у нас так говорять, а отже, це припустимо і правильно. Цілком імовірно, що людина весь вік прожила у суржиковому мовному світі, проговорювала цією мовою своє життя та емоційний досвід. Це тонко помітив Тарас Возняк: «Звичайно, суржики не визнаються за справжні у традиційному сенсі мови. ... Однак, о-мовлюючи для їх носіїв світ, у чомусь вони є з ними рівні. Звичайно, суржик існує ніби у тіні мови, у чомусь є несамодостатнім, однак онтологічно він виконує функцію аналогічну – є основою світу людини. ... Принаймні навіть з чисто гуманних міркувань ми не маємо права відмахуватися від них і не бачити за ними проблем мільонів людей, їх інакшого, у чомусь, можливо, збідненого, але для багатьох актуального і, можливо, єдиного світу» (1, с. 260–261).

Для багатьох людей середнього та старшого покоління у селах і малих містечках України суржик є органічною і по суті основною мовою, і ці суржикомовці чинитимуть опір будь-яким нападам на неї. Відмовитися від суржику на користь української не дозволяє мовна лінгвістика, не виробленість питомого розмовно-ужиткового варіанта української мови, небажання позбутися російського елемента. Суржикомовна людина мусить розірвати шкаралуцу свого звичного світу, оточення й увійти в інший мовний світ.

Звідки родом кровозмісне дитя? З міста чи з села? Абсолютна більшість дослідників схильна вважати, що суржик – скалічена мова українських селян, виникає внаслідок міжкультурної комунікації, зросійщення в умовах міської комунікації з усім комплексом супровідних психічних і духовно-ментальних деструкцій особистості, яка пристосовує рідну говірку до «городської», престижної мови. Формування міської субкультури в Україні як російськомовної – явище історичне, добре відоме всім.

Іронічне вживання русизмів як елемент мовної гри – це реальність мовної ситуації 20-х років ХХ століття, яка на сьогодні мало змінилася. Так само дається взнаки й брак міського сленгу. Заміщення міського сленгу суржигом по суті прирікає українську мову, про що Ю. Шевельов писав у праці «Так нас навчали правильних проізношень»: «Але тоді, як міський сленг націлений у майбуття мови, прогнози щодо суржику могли б бути протилежного характеру» (3). Для продукування сленгу необхідні неабиякі лінгвокреативні здібності мовця, що перетворюють, розвивають і удосконалюють мовний матеріал.

Найсприятливіші умови для побутування суржику створює звичайно ж сімейна комунікація, яка є природним диханням людини. Саме сімейні мови законсервували цей гібрид, що може використовуватися й несвідомо як основний і навіть єдиний засіб спілкування, й свідомо як засіб мовної гри. Неусвідомлюваний сімейний мовний консерватизм і є власне суржигом: це переважно мова вихідців із села у першому та наступних поколіннях, ідеальним виявом якої є сімейний тандем суржикового чоловіка та дружини.

Проте зараз кожен свідомий громадянин України розуміє, що маємо шанувати і популяризувати власну історію, культуру й мову. Тільки за такої умови ми отримаємо повагу інших народів, оскільки твоя мова – твоє обличчя. Завданням кожного українця є робота над чистотою мовлення, адже суржик – це явище, спричинене довготривалим засміченням української мови, зросійщенням української лексики.

Список використаних джерел:

1. Тарас Возняк. Тексти та переклади. Харків : Фоліо, 1998, с. 260–261.
2. Гринченко Б.Д. Словарь української мови : зібраний редакцією журналу «Киевская старина» / редакував, с доб. собствених матеріалов Б.Д. Гринченко. Київ : [друк. акційного товариства Н.Т. Корчак-Новицького]. Режим доступу: <http://hrinchenko.com>
3. Шерех Ю. Поза книжками і з книжок. Київ : Вид-во «Час», 1998. 456 с.)